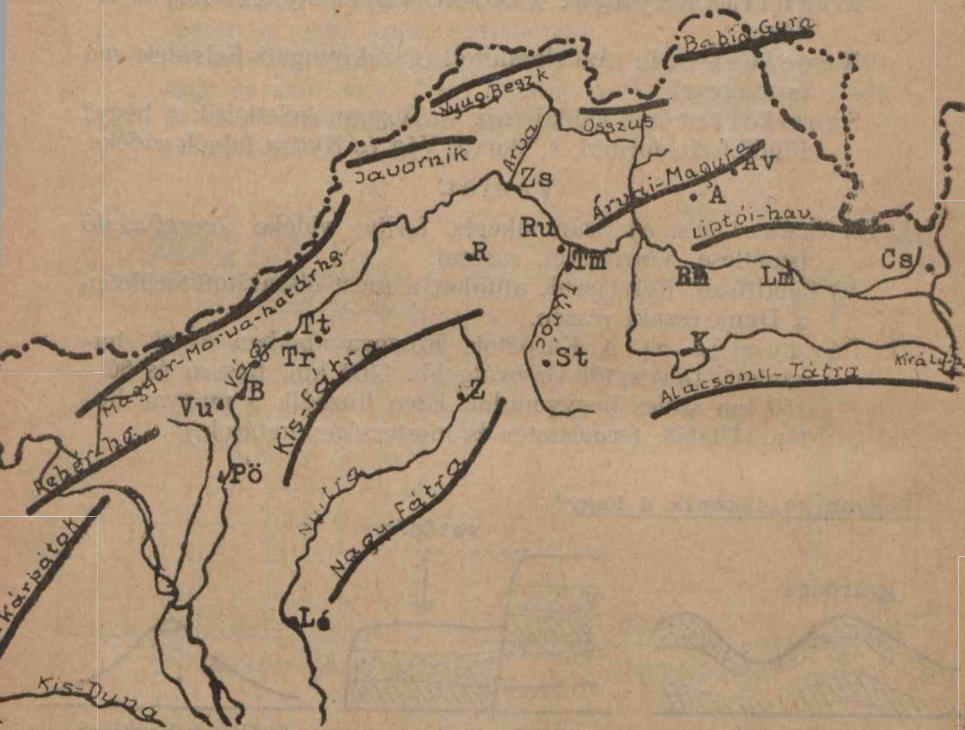

nulata az Árvai- és Liptói-Magura (havas). A Fehér-hegy anyaga mészkő, s a Vág-völgyi mészkőszirtek. (Kies váromokkal.) A Vág és Nyitra között van a Kis-Fátra, a Nyitrán túl keletre a Nagy-Fátra és Alacsony-Tátra húzódik.

- c) Vizei. A Felvidéken több a csapadék, ezért bővizű forrásai vannak. (Több folyó forrásvidéke van itt.) Morva, Vág, Nyitra, Zsitva folyók.
 - d) Éghajlata. Eltér az Alföldétől és a Dunántulétól. (Magasabban fekszik, ezért hűvösebb.) Felvidéki éghajlat = hűvösebb. „Liptóban 8 hónapig van tél, 4 hónapig nincs meleg.“ Nyári üdülőhelyek.
 - e) Talaja, termékei. Csak a folyóvölgyekben van mezőgazdaság. A hegyekben havasi pásztorkodás. (Rászorul az Alföld búzájára.) Tej és gyapju hasznosítása, „liptói túró“. A vidék lakosságának árpából, vagy zabból van a mindennapi kenyere.
- Lakossága. Magyar, tót és német (szász). A lakosság foglalkozása a folyóvölgyekben, földmivelés, feljebb állattenyésztés és erdőgazdálkodás (favágás, fausztatás, tutafozás.) Lécgerenda, deszka készítés. A fa kérgéből jó cserző anyag

készül. Hajlitott butorok (a Lükkfából). A felvidéki és alföldi lakosság egymásrautaltsága. (Az Alföldnek sok a gabonája és a zsirja, a Felvidéknek fából és ásványi termékekből van fölöslege.

III. Összefoglalás. A hegyről tanultak összefoglalása. A Morva-Vág és Nyitra vidéke összefoglalása, különös tekintettel a táj megismerésére és a lakóhellyel való összehasonlításra.

Elmélyítés:

Zord, viharzó éjtszakákon
 Sírva zúg a Kárpát orma:
 S vészharangot kongat hozzá
 Elhagyatott magyar falvak
 Égrenéző templomtornya.

(Finta S.: Kárpáti ballada.)

1938. JANUÁR 3. HETE.

Természeti és gazdasági ismeretek

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A kacsá és a lúd.

Nevelési cél: Az élőlények megfigyelésére való szoktatás.

Szemléltetés: Kép, táblai rajz.

Megfigyelésre utalás: Figyeljék meg a kacsá és a lúd járását, a hátsó végtagok helyzetét, repülésüket, úszásukat, mit és hogyan esznek, hogyan zsirozzák be tollaikat, hogyan szüresölik a vizet s hogyan buknak le benne, hogyan rázzák le tollukról a vizet? Tömés, tollfosztás. Figyeljék meg a leölt baromfi belső szerveit: a csőr, begyet, légesövet (gége).

Vázlat

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A szarvasmarháról és sertésről tanultak felújítása.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) A kacsá. Vízi madár. Teste csónakalakú (a vízi életmódhoz alkalmazkodott). Tollruhája kettős, bőre alatt zsírréteg (a hideg ellen is jó védelmet ad). A tollzatában lévő levegőréteg könnyűvé teszi a vízben.

Tolla nem ázik át: a farka tövében faggyúmirigye van. Kísérlet = miért perog le a víz a zsíros papírról? Lábai hátul vannak (evezés). Lában 3 ujja van s ezek között úszóhártya van kifeszítve. (Evező-lapát). Rossz repülő. (szárnyai rövidek.)

Tápláléka a vízből való: rovar, álca, békaporonty, apró hal, vízinövény. (Erre való a felső káva görbült hegye, a

köröm). Szereti az árpát, búzát, kukoricát s a korpával összekevert salátát és répalevelet.

A sekély, mocsaras vizeket szereti. Csőre a táplálkozás módjához idomult. Fejjel lebukik a vízbe s széles csőrével a mocsár fenekéről iszapot merít (görgöcsél). Az iszappal együtt apró állatkák jutnak szájába. Az iszapos vizet húsos nyelvvel a csőr lemezei közti nyíláson kiszüresöli (szűri), míg az állatkák szájában maradnak.

Csak költés idején tojik. (Türelmetlen mama = otthagyja fiait, ezért sokszor tyúkkal költetik ki tojásait). Fiókái fészekhagyók.

Húsaért, zsírjaért és tolláért tenyésztik. Kukoricával hizlalják. (Tömik).

b) A lúd. Nagyobb a kacsánál. Lábai nem állanak annyira hátra, de nem is úszik és bukik olyan jól, mint a kacsá. Tápláléka leginkább fű és levél, ezeket éles szélű csőrével csipkedi le. Szereti a gabonát is.

Rendszerint a gúnár vezetése alatt libasorban járnak. Húsa és zsírja, de különösen mája ízletes, tolla is értékes. Töméssel hizlalják.

III. Összefoglalás. A kacsá és a lúd úszó állatok. Életük a vízben vagy annak környékén folyik le, ezért szervezetük is ehhez idomult. Milyen a testük alakja? Láruk? Szárnyuk? Mivel táplálkoznak? Miért tenyésztjük őket?

Tulajdonnév és köznév*

Miről tanultunk a múlt órán? — A főnévről. — Azt mondtam, hogy mára gyűjtsetek főneveket. — Vegyétek elő füzeteteket és diktáljátok, én majd felírom a táblára. (Külön írom a tulajdonneveket és külön a közneveket.)

TULAJDONNÉV

Mészáros Misi
Kókai Nóra
Tóth Magda
Magyarország
Mezőtur
Szolnok
Mátra
Berettyó

KÖZNÉV

apa
leány
gyermek
haza
lakóhely
város
hegy
csatorna

* Részlet szerzőnek Vezérkönyv a helyesírás és nyelvi magyarázatokhoz az elemi iskola I—II—III. osztályaiban című most megjelent művéből. Kapható szerzőnél, címe: Kókai Béla mezőturi rk. igazgató-tanító, Mezőtur. Ára 2 pengő.